

ZORA MITROVIĆ-PAJKIĆ

Novi Sad 1998



TABAKOVIĆEVA NAGRADA ZA ARHITEKTURU

DaNS

DRUŠTVO ARHITEKATA NOVOG SADA

TABAKOVIĆEVA NAGRADA ZA ARHITEKTURU

Tabakovićeve nagrade za arhitekturu, najznačajnije priznanje za arhitektonsko stvaralaštvo, koje dodjeljuje Društvo arhitekata Novog Sada svojim članovima ustanovljena je 1994. godine i znak je priznanja jednom od pionira naše moderne arhitekture i istaknutom graditelju Novog Sada arhitekti Đorđu Tabakoviću (1897-1971).

Veće Tabakovićeve nagrade za arhitekturu, u sastavu: Pavle Žilnik, Miroslav Krstonošić, Tatjana Vanjifatov-Savić (dosadašnji dobitnici), dr. Svetlana Vuković, dr. Imre Harkai, Santa Krdžić-Crkvenjakov, Miodrag R. Jovanović, Milorad Berbakov i Slobodan Jovanović (predsednik) na sednici održanoj 31. Avgusta 1998. godine (odsutni dr. Harkai, Berbakov i Crkvenjakov) većinom glasova prisutnih donelo je odluku da dobitnik *Tabakovićeve nagrade za arhitekturu* u 1998. godini bude:

ZORA MITROVIĆ-PAJKIĆ, arhitekta iz Beograda

Stvaralaštvo, projektanska aktivnost i realizacije arh. Zore Mitrović-Pajkić (1927.) u periodu njenog života i rada u Novom Sadu (1955-1980) ocenjeni su izuzetno plodnim i kvalitetnim doprinosom arhitektonskoj slici i ambijentu Novog Sada, kontinuitetu i savremenosti urbanističko-arhitektonskih predela u njemu, te podizanju nivoa arhitektonske prakse u Vojvodini.

Monografska izložba povodom dodele Tabakovićeve nagrade za arhitekturu 1998. Galerija Matice srpske, Novi Sad, oktobar 1998.

Priredivač izložbe: Društvo arhitekata Novog Sada

Autor kataloga i izložbe: Vladimir Mitrović, istoričar umetnosti

Dizajn kataloga: Slobodan Jovanović, Vladimir Mitrović

Postavka izložbe: Evgenije Mikitišin

Dizajn plakata: Milan Popov, dipl. ing. arh.

Štampa: "Forma", Novi Sad, Jugoslavija



Tracy Strajlski



ZORA MITROVIĆ-PAJKIĆ

Biografija

Arhitekta Zora Mitrović-Pajkić je rođena u Čačku 28. maja 1927. gde je stekla osnovno i srednje obrazovanje. Na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu diplomirala je 1952. godine kod profesora Nikole Dobrovića. U Urbanističkom zavodu Srbije radi 1952-1953 kao saradnik projektant a do prelaska u Novi Sad, 1955. saraduje na izradi više regulacionih planova. U Urbanističkom zavodu u Novom Sadu ostaje do 1962. gde kao samostalni projektant radi na razradi Generalnog urbanističkog plana i rešavanju urbanističkih celina kao i na projektovanju stambenih i administrativnih zgrada. U periodu do 1968. bavi se uglavnom projektovanjem industrijskih kompleksa sa pratećim objektima u zemlji i inostranstvu. Od tada do 1974. kao direktor uspešno vodi projektni biro „Atelje 11“, formiran od grupe građana. U „Ateljeu 11“ između ostalog projektuje više javnih i stambenih zgrada za koje dobija visoka društvena priznanja. Do odlaska u Beograd, 1980. Zora Mitrović-Pajkić radi u novosadskom URBISU i biroima „Vojvodina“ i „Arhitekt“ projektujući stambene zgrade i mnogobrojne enterijere nekada vrlo reprezentativnih objekata u Novom Sadu i Karađorđevu. Poslednju deceniju radne karijere, do 1990. provodi na dužnosti načelnika Građevinske službe Saveznog sekretarijata za odbranu.



IZVEDENI OBJEKTI:

Administrativne i javne zgrade:

- Upravna zgrada „Gvoždar“ u Železničkoj ulici, 1960.
- Mašinski fakultet, 1966.
- Institut Mašinskog fakulteta, 1966.
- Restoran „Zlatna medalja“ sa Upravnom zgradom, 1971.
- Hotel „Sajam“, 1973.
- Radnički restoran, Futog, 1973.
- Bazen u rezidencijalnom kompleksu Karađorđevo, 1976.
- Društveni dom studenata, 1979. (neizveden projekat)
- Hotel na Tari, 1982. (neizveden projekat)
- Samoposluga na Tari, 1983.

Kolektivne stanbene zgrade:

- Stambeni objekat u Šumadijskoj ulici, 1958.
- Dva stambene kule (P+14) na Grbavici, 1965.
- Stambeni objekat u ul. M. Gorkog, 1966.
- Stambeni objekat u ul. M. Bajića, 1974.
- Stambeni blok u ul. Kozačinskog, 1976.
- Stambeni objekat u Radničkoj ulici, 1977.
- Stambeni blok u ul. Ž. Vasiljevića, 1977.
- Stambena zgrada u Veterniku, 1982.

Porodične i vikend kuće:

- Vikend kuća Dimić, Iriški venac, 1968.
- Vikend kuća Ostojić, Iriški venac, 1973.
- Vikend kuća Papadopulo kod Beočina, 1975.
- Kuća na jezeru u rezidencijalnom kompleksu Karadorđevo, 1977.
- Vikend kuća Melkus, Iriški venac, 1979.
- Dvojna stambena zgrada, Malinska na Krku, 1982.
- Porodična kuća, Bačka Palanka, 1982.
- Porodična kuća Grubor, Zemun, 1988.

Industrijski objekti:

- Hladnjača u Horgošu, 1965.
- Hala za preradu voća i povrća, Mol, 1965.
- Mlekara u Kosovu Polju, 1966.
- Fabrički kompleks za preradu voća i povrća u Prizrenu, 1966.
- Mlekara u Subotici, 1967.
- Hladnjača u Beloj crkvi, 1968.
- Hladnjača u Banja Luci, 1973.
- Fabrike za preradu voća i povrća u Titelu, 1983 (idejni projekat)

OSTALI OBJEKTI:

Projekti u inostranstvu:

- Fabrički kompleks za preradu voća i povrća sa hladnjačom u Đideliju, Alžir, 1970.
- Fabrički kompleks za preradu voća i povrća sa hladnjačom u Boguieu, Alžir, 1970.
- Hotel u Bengaziju, Libija, 1982. (nerealizovan projekat)

Enterijeri:

- Restoran „Zlatna medalja“, 1971.
- Privredna banka na Trgu slobode, 1973.
- Turistička agencija u Subotici, 1975.
- Enterijer sale za sednice u zgradi PIV-a, 1975.
- Enterijer Gradske kuće, 1975.
- Enterijer hotela „Park“, 1976. (postojeći objekat i Kongresna sala)
- Enterijer Kafe bara „6“, 1976.
- Enterijer poslastičarnice na Keju žrtava racije, 1976.
- Enterijer bazena na Karađorđevu, 1976.
- Enterijer rezidencijalne kuće i apartmana „Prezident“ u Karađorđevu, 1976.
- Enterijer svečanih salona Doma Vojske Jugoslavije u Beogradu, 1982.

Eksterijere

- Uređenje lovišta u Vranjaku, 1971-1979.

UČEŠĆE NA ARHITEKTONSKIM KONKURSIMA:

Urbanistički projekti:

- Urbanističko rešenje „Grbavica“ sa stambenim kulama, 1960.
- Urbanističko rešenje produžetka Bulevara M.Tita (danas M. Pupina), 1960.
- Urbanističko rešenje stambenog bloka na obali Dunava (Kej žrtava racije), 1962.
- Urbanističko rešenje Niške tvrđave sa grupom autora: D. Pajkić, M. Poznanović, P. Jankov, B. Stojičkov, javni konkurs, I nagrada, 1952.
- Osmogodišnja škola u Trsteniku, javni konkurs, II nagrada, 1953.
- Radnički univerzitet u Novom Sadu, II nagrada, 1972.
- Urbanističko-arhitektonsko rešenje stambenog bloka na Keju žrtava racije u Novom Sadu, I nagrada, 1962.

(Objekti za koje nisu navedena mesta nalaze se u Novom Sadu)

Nagrade i priznanja:

- Nagrada Oktobarskog salona za arhitekturu, 1976.(za stambeni blok u ul. Kovačinskog u Novom Sadu)
- Oktobarska nagrada grada Novog Sada, 1976. (za isto)
- Prva nagrada Novosadskog sajma (za paviljon), 1977.
- Orden rada sa srebrnim vencem, 1989.
- Tabakovićeva nagrada za arhitekturu, 1998. (za celokupno stvaralaštvo)

Izložbe:

- „Forma 5“, Novi Sad, 1974.
- Arhitektura u Vojvodini 1970-1977, Galerija L.Vozarević, Sremska Mitrovica, 1977.
- Oktobarski salon u Beogradu, 1983.
- Arhitektura u Vojvodini 1985-1989, Galerija L.Vozarević, Sremska Mitrovica, 1989.
- Retrospektivna izložba u Galeriji Matice srpske, 1998.

Priredili Zora Mitrović-Pajkić i Vladimir Mitrović



ARHITEKTA ZORA MITROVIĆ-PAJKIĆ

Približava se kraj veka i vreme je da se detaljnije upoznamo sa savremenom domaćom arhitekturom koja već ubrzano prelazi u oblast istorije arhitekture. Sa arhitekturom i građevinarstvom koje je nastajalo u dugom periodu, tokom čitavog veka u našoj zemlji, ipak smo dobro upoznati. Naravno, nedostaju pojedinačne studije o ličnostima i pojavama u neimarstvu XX veka. Štampano je više pregleda arhitekture za periode pre i posle II svetskog rata. Poslednjih godina kod nas je publikovano više monografskih studija i istraživačkih tekstova o problematici moderne međuratne arhitekture, tako da smo počeli da spoznajemo fine „slojeve vremena“ i autorske rukopise ugrađene u svaku pravu građevinu. Nešto je drugačija situacija sa arhitekturom iz druge polovine ovoga veka, čije se trajanje poklopilo sa trajanjem SFRJ, mada proces još uvek traje. Posmatranju i proučavanju posleratne arhitekture moramo se posvetiti uz pomoć spoznaje specifičnih društvenih odnosa u samoj jugoslovenskoj zajednici. Kao i društvo, za koje je neraskidivo vezana, i arhitektura je prolazila kroz razne faze. Ponekad su se njihove odlike poklopile, pa su karakteristike društva postajale jasno izražene, zapamćene i materijalizovane u arhitektonskim delima. To i nije neka novost, toga je bilo oduvek.

Već posle 1950. godine raskinuto je sa tvrdim državnim kriterijumima u arhitekturi i napuštena je stroga (estetska) kontrola. Ubrzo su se pojavili novi stvaraoci, arhitekti, sa sasvim novim i posve ličnim odnosom prema arhitekturi koji su istinski i nesmetano ispoljavali. Kao i uvek, autentičnost izraza bitno je uticala na kvalitet, i na sama dela. U naredne tri decenije u SFRJ se znatno gradilo, tako da je veliki broj arhitekata imao priliku da projektuje značajna arhitektonska ostvarenja. Specifičnost vremena, njegova relativna blizina i široke mogućnosti za detaljno dokumentaciono sagledavanje - činiće ovu tematiku posebno uzbudljivom. Put je težak i

spor, ide preko upoznavanja sa autorima - arhitektima, njihovim karijerama i delima, dok je cilj jasan i pregledan.

Još u ranoj mladosti Zora Mitrović-Pajkić jasno je naslućivala svoju buduću profesiju. Na Arhitektonski fakultet Beogradskog univerziteta upisala se 1946. Diplomirala je na istom fakultetu juna 1952. godine na predmetu Urbanizam kod prof. Nikole Dobrovića. Nakon okončanja studija arh. Mitrović-Pajkić kratko vreme provodi u Urbanističkom zavodu u Beogradu a potom u novoformiranom Urbanističko-projektom ateljeu „Srbija“ gde kao projektant saradnik radi na više regulacionih planova (Čačak, Ovčar Banja, Lukavac, Tutin). Uporedo sa urbanističkim zadacima arh. Mitrović-Pajkić bavi se i projektovanjem. Tih godina uspešno je učestvovala i na više javnih konkursa na kojima su joj projekti nagrađeni (Osmogodišnja škola u Trsteniku). Zajedno sa grupom autora osvaja I nagradu na javnom konkursu za uređenje i revitalizaciju Niške tvrđave. Tokom 1955. godine prelazi u Novi Sad gde se zapošljava u Urbanističkom zavodu kao samostalni projektant i šef radne grupe koja se bavi razradom generalnog urbanističkog plana i izradom planova za veće ili manje urbanističke celine.

Prvi izvedeni objekat po projektu arh. Zore Mitrović-Pajkić bila je stambena zgrada u Šumadijskoj ulici, građena u duhu posleratnog internacionalnog modernizma, sa posebno naglašenom ulaznom partijom i dubokim lođama - terasama koje bi trebalo da razbiju tešku i masivnu strukturu ugaonog bloka.

Upravna zgrada „Gvožđar“, sledeći izvedeni projekat iz 1960. po koncepciji se nadovezuje na iskustva predratnog modernizma. Fasadno platno je dugim nizovima spojenih otvora koji stvaraju staklene pojaseve oivičena betonskim ramom. Parapeti su obloženi sivim keramičkim pločicama. Izveden kao pažljiva interpolacija između objekata podignutih

početkom i sredinom IV decenije ovoga veka, objekat „Gvoždar“ do danas nije izgubio na svežini i originalnosti.

Želja za projektovanjem i podizanjem objekata bila je jača od rada na urbanističkim zadacima. Strpljiv i predan rad u urbanizmu doneo je rezultate, a potom i velike projekte. Urbanističko rešenje Grbavice sa stambenim kulama, sa kojim autorka pobeđuje na konkursu, potiče iz 1960. Kao plod predratnih urbanističkih razmišljanja u Novom Sadu, novi potez prema dunavskom mostu trebalo je da bude i začetak nove stambene politike intenzivne izgradnje. Blokovi zamišljeni uz novoprobijeni bulevar bili bi stambene i administrativne namene. Od usvojenog plana ubrzo se sasvim odustalo, tako da je podizanje stambenih kula bio jedini materijalizovani rezultat ovog velikog urbanističkog projekta. Čitav proces gradnje velikih stambenih kula na novosadskoj Grbavici privlačio je pažnju stručnjaka i, posebno, zainteresovane javnosti kao jedan od prvih pokušaja visokogradnje u gradu. Dnevne novine detaljno su pratile pripremu i sam tok gradnje. Zbog specifičnosti terena, buduće zgrade morale su biti podizane na velikim betonskim pločama da bi se izvršila nivelacija zatečenog prostora. Stambene kule (P+14) su visoke oko 40 m. i po etažama imaju po četiri dvosobne stambene jedinice dobrog rasporeda i po jednu garsonjeru. Ozbiljnom karakteru višespratnica doprinosi i polihromija stvorena upotrebom raznih, tada novih i popularnih materijala: tera nova, fasadna keramika i bojen lim u karakterističnim tonalitetima. Toplo prihvaćene od ondašnje kritike i građanstva, stambene kule će najaviti graditeljstvo koje, shodno zabludama aktuelne urbanističke i političke misli, teži ka znatnom povećavanju spratnosti objekata bez obzira na kulturološke tradicije i klimatske uslove određenih sredina. Zgrade su okončane krajem 1964, a već iduće godine bile su kandidovane za prestižnu Borbinu nagradu arhitekture za Srbiju. Dugo

godina kule su bile ulazne kapije u grad, a i danas, posle podizanja čitavog niza reprezentativnih administrativnih i stambenih objekata na relaciji do dunavskog mosta, ostale su, svojom naglašenom mimom elegancijom, simbol ulaska u stariji deo grada.

Stambena zgrada u ulici Maksima Gorkog, nastala tokom 1965, još uvek je plod rane projektantske prakse arh. Mitrović-Pajkić. Teška struktura ovog ugaonog objekta bila je donekle ublažena dubokim ložama balkona sa parapetima apstraktnih detalja tipičnih za vreme u kome je nastala. Stambene jedinice su jednosobne i trosobne. Prizemlje je obloženo rustičnim prirodnim kamenom.

Zgrade Mašinskog fakulteta i Instituta građene su između 1965. i 1966. Bili su to, posle četiri istovetne fakultetske zgrade arhitekata Sibina i Milene Đorđević iz 1956-1963, prvi objekti novog Univerziteta u Novom Sadu. Mašinski fakultet se sastoji iz dva bloka; blok učionica je izdužene osnove sa tri etaže i trakastim nizovima otvora, te nizom stubova u prizemlju. Blok kabineta je projektovan kao P+12, a izveden je sa osam etaža. Izdignuto prizemlje sa slobodnim stubovima kružnog preseka i tek naglašenim ulazom najavljuje fasadnu zavesu sastavljenu od nizova prozorskih otvora sa punim parapetima smeštenim između uskih betonskih vertikalala. Bočne fasade su u središnjim delovima perforirane nizovima zastakljenih površina, što objektu, zajedno sa ravnom krovnom konstrukcijom, daje određenu lakoću i prozirnost. Zamišljena vertikalala zgrade bila bi znatno upečatljivija da je objekat izveden po projektu, sa svih dvanaest etaža. Blok učionica se trenutno nadograđuje za potrebe Arhitektonskog fakulteta.

U neposrednoj okolini nalazi se i Institut Mašinskog fakulteta razvijene osnove: na glavni ulični trakt bloka kabineta (P+1), pod pravim uglom, nastavlja se tri bloka radionica Instituta sa laboratorijama i učionicama

praktične nastave. Fasada je u duhu vremena obložena sitnim crvenim keramičkim pločicama, dok su fasade bloka radionica bojenih parapeta sa izduženim otvorima završenim dugim vencem izlomljenih linija.

Tokom druge polovine VII decenije arh. Z. Mitrović-Pajkić biće profesionalno vezana za podizanje objekata prehrambene industrije i problematiku prerade i skladištenja voća i povrća. Studijska putovanja po Danskoj, Švedskoj i Belgiji, kao glavnim centrima za projektovanje i izradu opreme za prehrambenu industriju, pomoćiće da se autorka upozna sa najsavremenijim tokovima industrijskog projektovanja.

Istorijat nastanka industrijskih objekata i građevina, podizanih kao fabrička postrojenja i prerađivački kompleksi, kod nas nije privlačio značajniju pažnju istraživača arhitekture i ostalih zainteresovanih stručnjaka.

Beogradski časopis za arhitekturu, urbanizam, primenjenu umetnost i industrijsko oblikovanje „Arhitektura i urbanizam“ jedini je redovno decenijama pratio podizanje mnogobrojnih objekata industrijske arhitekture u zemlji opširnim prikazima i detaljnom dokumentacijom. Tumačenjem ovog vida arhitektonskog stvaralaštva kao „potrebu da se tehnička inteligencija počne više baviti na širem društvenom planu problemima razvoja industrije i poljoprivrede“ socijalistička zajednica je zanemarivala oduvek živo interesovanje arhitekata i graditelja za ovu oblast.

Arh. Mitrović-Pajkić projektovala je objekte uglavnom za prehrambenu industriju, fabričke komplekse za preradu voća i povrća, mlekare i hladnjače. Tokom 1965. radi na projektu najvećeg industrijskog kompleksa u zemlji za preradu voća i povrća u Prizrenu. Jedinstveni arhitektonski i urbanistički prostor ovih kompleksa u Jugoslaviji i inostranstvu (Alžir) obogatila je specifičnim arhitektonskim detaljima, te pažljivim odnosom prema primenjenim materijalima i okolini, oplemenivši tako njihovu strogo namensku funkciju. U časopisu „Arhitektura

urbanizam", posvećenom poljoprivrednoj arhitekturi (broj 37 iz 1966), detaljno su predstavljena dva projekta arh. Z. Mitrović-Pajkić - industrijski kompleks u Prizrenu i mlekaru u Kosovu Polju.

Veliku promenu u životu i stvaralaštvu Z. Mitrović-Pajkić donelo je osnivanje i organizovanje projektnog biroa „Atelje 11“ tokom 1968. godine. U vreme stroge podele društvenog rada „Atelje 11“ je organizovalo 11 stručnjaka kao preduzeće grupe građana, koje je arh. Mitrović-Pajkić kao direktor i glavni projektant uspešno vodila do gašenja 1974, odnosno fuzionisanja sa projektnim ateljeom „Vojvodina“. U „Ateljeu 11“ saradivalo je više arhitekata i inženjera: O. Jovanović, B. Raba, Lj. Kiždobranski, O. Grujev, M. Letić i dr. Jedan od prvih velikih javnih objekata koji je kompletno izašao iz „Ateljea 11“ bio je restoran „Zlatna medalja“ sa upravnom zgradom, smešten na Novosadskom sajmu. Građen je tokom 1970/71. godine. Od ovog objekta arh. Mitrović-Pajkić počinje sa korišćenjem opeke kao glavnog građevinskog materijala insistirajući na njegovoj prirodnoj likovnosti. Već na projektu restorana uočljivi su glavni elementi autorskog rukopisa, fina likovnost, naglašen intimizam arhitektonskih detalja, te nenametljiv odnos sa okolinom. Spajajući izdužene i uramljene pravougaone površine jakih belih ivica sa plastikom ravnih zidnih površina izvedenih u besprekornom nizu opeke, autorka je ostvarila skladno arhitektonsko delo jednostavnog izraza i lepih proporcija. Bočni izgled objekta, zid uokviren ugaonim usecima, zaobljenih vrhova, sa svetiljkom i sadnicama jela smeštenim u samoj osnovi, sigurno je jedan od najupečatljivijih dokaza jakog i autentičnog likovnog izraza. Raznovrsnost detalja - od malih kvadratnih otvora, izvijenih uglova prolaza i, posebno, vertikalnog niza smaknute opeke koji će autorka kasnije amblemski koristiti - zajedno sa potpunim uklapanjem u prirodni ambijent manjeg parka i okolnih četinara doprineli su da objekat još u

vreme otvaranja privuče pažnju stručne javnosti i bude proglašen kao „sveža novost vojvodanskog arhitektonskog izraza“. Unutrašnjost restorana, nenametljiva i tiha, takođe je plod promišljenog odnosa prema budućim korisnicima.

Dve godine kasnije, 1973, u produžetku podignut je hotel „Sajam“ koji zajedno sa restoranom čini jedinstvenu arhitektonsku celinu. Skladna trospratna građevina završena jako zasečenom krovnom konstrukcijom, bila je svojim mirnim izgledom i sadržajem zamišljena kao suprotnost sajamskoj vrevi. Za razliku od glavne fasade izvedene sa dubokim otvorenim terasama, bočne fasade su u znaku fino koncipiranih erkera od crvene opeke sa visoko uzdignutim otvorima na najvišem postrojenju. Ponovo je arh. Mitrović-Pajkić nadahnuto zamislila čitav skup arhitektonskih detalja, od smaknute opeke, primene neuobičajeno tamno - plave boje na glatkim površinama koje uramljuju celine bočnih fasada do zaobljenih uglova betonskih vertikala i u erkere urezanih otvora hotelskih soba. Spokojstvo kojim hotel zrači ponovo je, kao u slučaju restorana, blago probuđeno naglašenom polihromijom i likovnošću detalja. Oba objekta zamišljena su i projektovana bez naglašenih baza, što ih još više veže za eksterijer.

Može se slobodno reći da su ova dva objekta vrhunac graditeljskog umeća arh. Mitrović-Pajkić u projektovanju javnih zgrada, ali i znak slobodnijeg i prirodnijeg okruženja koji je autorka imala u nezavisnom „Ateljeu 11“. Svoju projektantsku zrelost arh. Mitrović-Pajkić iskazala je kako u zamisli čitavog korpusa objekata, tako i u uređenju enterijera i izboru odgovarajućih materijala.

Posle okončanja gradnje hotela „Sajam“ arh. Mitrović-Pajkić nešto se intenzivnije bavi projektovanjem stambenih zgrada i blokova. Prva u nizu projektovanih i izvedenih zgrada u periodu od 1974. Do 1977. bila je

čtvorospratnica u ulici Miloša Bajića. Prostrane stambene jedinice, široka i pregledna unutrašnja komunikacija karakteristike su tlocrta. Zgrada je građena opekom, oivičenom tankim betonskim pojasevima bojenim u belo. Jednostavnost oblika i rasporeda otvora, te maksimalno iskorišćena likovnost graditeljskog materijala karakteristike su spoljnog izgleda. Ponovo se javlja već odomaćeni detalj smaknute opeke, i ponovo deluje elegantno i nenametljivo.

Za projekat ugaonog stambenog bloka u ulici Kozačinskog arh. Mitrović-Pajkić je 1976. godine dobila nagradu Oktobarskog salona arhitekture i visoko društveno priznanje: Oktobarsku nagradu grada Novog Sada. Dvokrilni blok (P+4 i P+5) uvučen je od ulične regulacije stvaranjem prostranog međuprostora, čime prolaznici nisu uskraćeni za deo javne površine, a stanari imaju predah do izlaska na ulicu. Stambene jedinice su, po zahtevima investitora, prostrane i velike. Objekat je građen od crvene opeke sa u belo obojenim betonskim aplikacijama. Ravne površine fasade obojene su u karakteristično tamnoplavu boju. Posebno su zanimljivi bočni vertikalni nizovi savremenih kubic-fenstera, tradicionalnog detalja panonskih građanskih kuća.

Na stambenoj zgradi u Radničkoj ulici autorka je znatno umirila fasadni izgled: bez erkera i ostalih detalja zamišljene su, u vertikalama, duboke lože balkona sa nešto krupnijim betonskim aplikacijama, ponovo bojenim u belo. Zgrada je građena od opeke, otvori su simetričnog rasporeda sa belim parapetima. Glavni utisak je suprotstavljanje punih i praznih površina, te skladna igra obojenog betona i crvene opeke.

Veliki stambeni blok u ulici Žarka Vasiljevića ima znatno razuđeniju uličnu fasadu, ponovo je glavni materijal crvena opeka, sa tankim betonskim vertikalama. Još izraženiji je odnos punog i praznog, otvori raznih dimenzija nisu simetrično postavljeni. Najsvežiji detalj je ulazna vertikala

sa zasećenim otvorima koji objektu daju poseban vizuelni identitet. Stambene zgrade uglavnom sa četiri do pet etaža, nastajale u kratkom vremenskom razdoblju, pokazale su karakterističnu mešavinu jednostavnog i intimnog arhitektonskog izraza. Stambene jedinice su neuobičajeno velike, a fasadna platna, uvek izvedena u opeci, duboko su promišljena sa nizom upečatljivih arhitektonskih detalja, od polihromije do rasporeda otvora i pojave modernih kubic-fenster. Nastale u vreme relativnog društvenog blagostanja, ove stambene zgrade ostaće upamćene po solidnosti unutrašnjeg prostora i izraženoj likovnosti u oblikovanju arhitektonske opne.

Uređenjem i projektovanjem enterijera arh. Mitrović-Pajkić bavi se od 1970-ih godina, mada je za ovu oblast interesovanje pokazala još za vreme studija. Kao istinski profesionalac izrađuje projekte za enterijere kako manjih, komercijalnih prostora (banke, turističke agencije i sl.), tako i pravih reprezentativnih sala i objekata (Gradska kuća, Sala za sednice PIV-a, objekti u Karađorđevu). Prvi javni, a već dosta zapažen, enterijer izvešće na svom projektu, restoranu „Zlatna medalja“. Osnovne karakteristike ovog enterijera su estetika u stilu vremena projektovanja i izvođenja, te specifični materijali i oblici, takođe vezani za vreme nastanka. Sledi nešto veća i sveobuhvatnija intervencija na enterijeru objekta koji je takođe projektovala - hotel „Sajam“, u kome je arh. Mitrović-Pajkić kompletan autor čitavog enterijera: holova, recepcije, soba i pratećeg sadržaja.

Između 1970. i 1980. arh. Z. Mitrović-Pajkić redovno je bila angažovana na poslovima uređenja enterijera na kompleksu Karađorđevo, koji su iz strogih protokolarnih razloga bili posebno zahtevni i naporni, ali i sadržajno bogati zadaci. Ponekad su se oni sastojali iz odabira ponudjenog nameštaja ili pak aranžiranja i ukrašavanja određenih prostora

a češće su predstavljali prave scenografske poduhvate izvođene u enterijeru i eksterijeru za potrebe prijema visokih zvanica i gostiju. Specifičan status rezidencijalnog kompleksa Karadorđevo davao je malobrojnim arhitektonskim objektima podignutim u prostranom parkovskom okruženju ispresecanom prirodnim jezerima posebnu vrednost i draž. Nastao još u vreme Karađorđevića, kompleks je povremeno imao skoro mitsko mesto u našoj savremenoj istoriji koje je zadržao i do danas. Arh. Mitrović-Pajkić je na Karadorđevu projektovala dva objekta. U javnosti je više poznata Maršalova kućica („Vojvođanska kuća“) smeštena na obali najvećeg jezera u kompleksu a izvedena 1976. g. Podignuta na vodi, na teškom postolju, imala je laku zidanu konstrukciju sa velikim zastakljenim površinama i tradicionalnim trščanim krovom koji je danas, nažalost, zamenjen modernijim materijalom. Unutrašnjost sva podređena pogledu na jezero i njegovo šumovito okruženje bila je jednostavna i nenametljiva, komadi pokućstva udobni i zanatski besprekorno izvedeni.

Drugi, znatno veći, sadržajno i namenski bogatiji objekat na Karadorđevu arh. Mitrović-Pajkić projektuje 1977. godine Ideja za bazen (sa termalnom vodom) potekla je od kabineta J. B. Tita. U nastavku „slovenačke kuće“, građene početkom šezdesetih po projektu prof. Koebea koja je bila Titovo boravište, podignut je dvadesetpetometarski bazen sa pratećim terapijskim sadržajima. Građevina bazena izvedena je u oker opeci sa oštrim pri vrhu zastakljenim erkerima jako isturenim u polje. Velika površina objekta, oko 2500 m², uklopljena je u parkovsku okolinu skoro neprimetno. Kvalitetno izveden enterijer bazena odlikovao se jednostavnošću i upotrebom solidnih, mada ne skupocenih materijala. Većinom su to zidne obloge od raznobojnih keramičkih pločica (Buchtal). Nameštaj, naravno unikatan, bio je naručen od domaćih dizajnera i

proizvođača. Čitava južna strana bazena otvorena je pokretnim staklenim površinama prema parku sa kratkom terasom - vidikovcem. Bazen je ostvaren i izveden potpuno u funkciji odmora, relaksacije i terapijskog tretmana, prvenstveno za J. B. Tita, ali i za visoke goste koji su često posećivali Karadordevo. Terapeutska oprema i tehnički sistemi za prečišćavanje vode bili su nabavljani od najjemenitnijih svetskih proizvođača a bazen je imao i podno grejanje.

Arh. Z. Mitrović-Pajkić u svojoj graditeljskoj karijeri nije imala mnogo neizvedenih projekata. Ipak, između 1978. i 1982. iza nje su, u razrađenim idejnim projektima, ostala tri po obimu velika neizvedena graditeljska dela. Prvi od njih, Društveni dom studenata, naručen i urađen tokom 1979, doneo je niz novina u stvaralačkom rukopisu autora.

Prvenstveno se to odnosi na složen sistem krovne konstrukcije sa strmim nagibima i težnju ka otvaranju kubusa zgrade mnogobrojnim zastakljenim površinama. Unutrašnja komunikacija, pregledna i jasna, donosila je čitav niz novih sadržaja. Objekat je trebalo da bude podignut preko puta studentskih domova, na novosadskom Limanu. Slično je i sa idejnim projektom, takođe neizvedenog samačkog hotela na Tari iz 1982.

Zamišljen iz tri prostrane celine razuđene osnove sa unutrašnjim dvorištem, smešten u prirodnu planinsku okolinu, hotel je korespondirao sa obližnjim motelom „Omorika“ koji je 1965. projektovao autorkin brat, arh. Mihajlo Mitrović, jedna od ključnih autorskih ličnosti savremenog domaćeg graditeljstva. Da je izveden, hotel bi bio deo jedinstvenog kompleksa u istoriji domaće posleratne arhitekture. Nadovezujući se na ideju strmih krovnih ravni po volumenu znatno manjeg motela „Omorika“, arh. Z. Mitrović-Pajkić takođe je najviše pažnje posvetila krovnoj konstrukciji. Krov bočne fasade bio je perforiran usećenim otvorima, dok je onaj sa glavne strane na više mesta takođe zasečen odavajući utisak

neraskidive veze sa lokalnom tradicijom narodne arhitekture planine Tare i okoline. Poslednji neizveden objekat bio je i po veličini najkrupniji poduhvat. Hotel u Bengaziju, u Libiji, kapaciteta 300 ležaja trebalo je da bude masivna sedmoetažna građevina zamišljena sa dugim nizovima otvorenih i uvučenih terasa koje su, sa strana, uokvirene sa dva velika betonska bloka naglašenih krovnih završetaka. Ravna krovna konstrukcija, ali i sveukupni izgled hotela bio je u direktnoj vezi sa drevnom arhitekturom severne Afrike.

U poslednjoj deceniji radne karijere arh. Zora Mitrović-Pajkić nije se aktivno bavila projektovanjem. Kao načelnik Građevinskog odeljenja Saveznog sekretarijata za odbranu brinula se o održavanju vojnih gradilišta na području tadašnje Jugoslavije: hotel "Istra" u Crkvenici, Fažana, Kupari, Valdanos i dr.

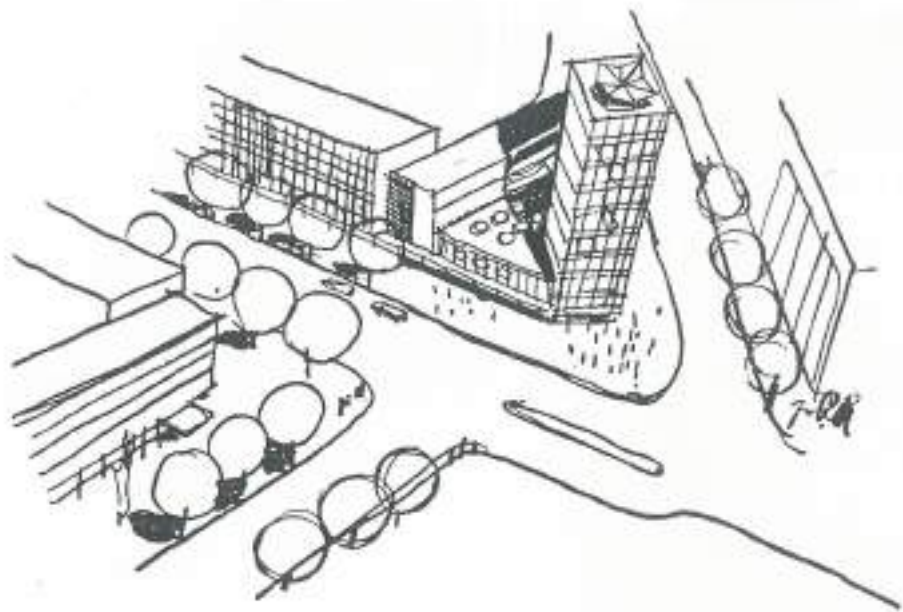
Stvaralaštvo arh. Zore Mitrović-Pajkić po svom toku i izvedenim delima jeste amblemsko za uslove i vreme kada je nastajalo. Arh. Zora Mitrović-Pajkić ostaće upamćena u posleratnoj arhitekturi Novog Sada i Vojvodine svojim ženskim senzibilitetom i izražajnom likovnošću iskazanom u širokom aspektu arhitektonskog i projektantskog delovanja.

Vladimir Mitrović

BIBLIOGRAFIJA:

- Vlada Urban, Novi prodor prema Dunavu, Dnevnik, 11. 10. 1959.
- V. Urban, Pogled na deo buduceg Novog Sada, Dnevnik, 28. 2. 1960.
- M. G. Staklena kula, Dnevnik, 11. 11. 1960.
- D. M. Rekorder visina (intervju), Dnevnik, 14. 7. 1963.
- Đorđe Petrović, Novo lice Novog Sada, Politika, 5. 3. 1965.
- Miroslav Krstonošić, Šampioni visine, Dnevnik
- Fabrika za preradu voća i povrća u Prizrenu i
- Konzumna mlekaru u Kosovo Polje, Arhitektura Urbanizam 37, Beograd, 1966.
- R. Ž., „Zlatna medalja“ otvara vrata, Dnevnik, 15. 5. 1971.
- Katalog izložbe „Forma 5“, Novi Sad, 1974.
- Anonim, Priznanje Zori Pajkić, URBIS 9, Novi Sad, 1976.
- R. B. Hotel ponos našeg grada, URBIS, Novi Sad, februar 1977.
- Katalog izložbe Arhitektura u Vojvodini 1970-1977, Sremska Mitrovica, 1977.
- Prof. Branislav Kojić, Đorđe Simonović, Poljoprivredne zgrade i kompleksi, Beograd, 1978. (141. 170-171.)
- Slobodan Jovanović, Arhitekturna kronika, Sinteza 41-42, Ljubljana, 1978.
- Dušan Krstić, Novo u arhitekturi Novog Sada, Politika, 30. 9. 1978.
- Ružica Žekić, Ljupka kuća na vodi, Dnevnik, 5. 1981.
- Slobodan Jovanović, Arhitektura u Vojvodini, Polja 277, Novi Sad, 1982.
- Katalog izložbe Arhitektura u Vojvodini 1885-1987, Sremska Mitrovica, 1989.
- „Nagrada“, Nezavisni br. 286 od 4. septembra 1998.
- Gordana Popović, Kuće koje nije pregazilo vreme (intervju), Politika, 8. 9. 1998.

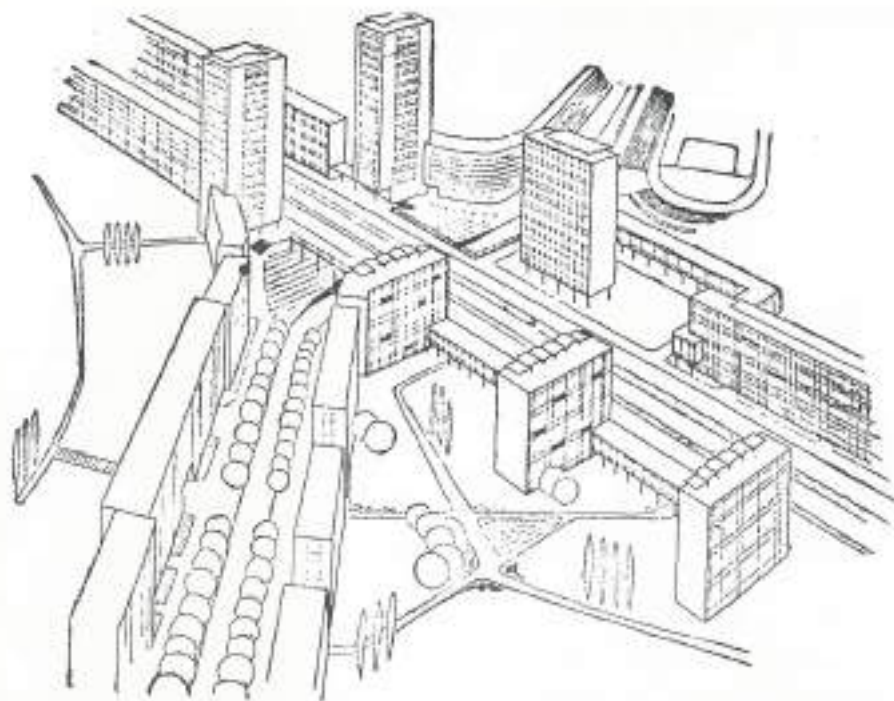
1. Urbanističko rešenje Niške tvrđave, sa grupom autora, konkurs, 1952.
2. Osnovna škola u Trsteniku, maketa konkursnog rada, 1954.
3. Skica urbanističkog rešenja dela bulevara M. Pupina, 1960.
4. Urbanističko rešenje Grbavice, 1960.
5. Stambena kula P+14 na Grbavici, 1964/65.
6. Upravna zgrada „Gvožđar“, 1960.
7. Blok kabineta Mašinskog fakulteta, 1966.
8. Institut Mašinskog fakulteta, 1966.
9. Mlekara u Subotici, maketa, 1967.
10. Fabrika za preradu voća i povrća sa hladnjačom u Prizrenu, perspektiva kompleksa, 1966.
11. Fabrički kompleks za preradu voća i povrća u Đideliju, Alžir, maketa i bočni izgled, 1970.
12. Restoran „Zlatna medalja“, ulazni deo, 1971.
13. Izgled
14. Izgled sa hotelom „Sajam“
15. Detalj bočne fasade
16. Hotel „Sajam“, glavna fasada, 1973.
17. Detalj bočne fasade
18. Detalj gradnje
19. Detalj bočne fasade
20. Stambena zgrada u Šumadijskoj ul. 1958.
21. Stambena zgrada u ul. M. Bajića, 1974.
22. Detalj
23. Detalj
24. Stambeni blok u ul. Kozačinskog, 1976.
25. Detalj, kubic-fenster
26. Stambena zgrada u Radničkoj ul., detalj pročelja, 1977.
27. Stambena zgrada u ul. Ž. Vasiljevića, 1977.
28. Detalj ulazne vertikale
29. Maršalova kuća na jezeru u Karadorđevu, 1976.
30. Bazen u Karadorđevu, 1977.
31. Vikend kuća Dimić na Iriškom vencu, 1968.
32. Stambena kuća u Bačkoj Palanci, 1982.
33. Enterijer vikend kuće Dimić, 1968.
34. Detalj enterijera hotela „Sajam“, 1973.
35. Enterijer kongresne sale hotela „Park“, 1976.
36. Hotel u Bengaziju, Libija, maketa, 1982.
37. Idejni projekat hotela na Tari, glavni izgled, 1982.
38. Bočni izgled
- 39 - 42. Čestitke za novu godinu „Ateljea 11“



3



2



4



5



6

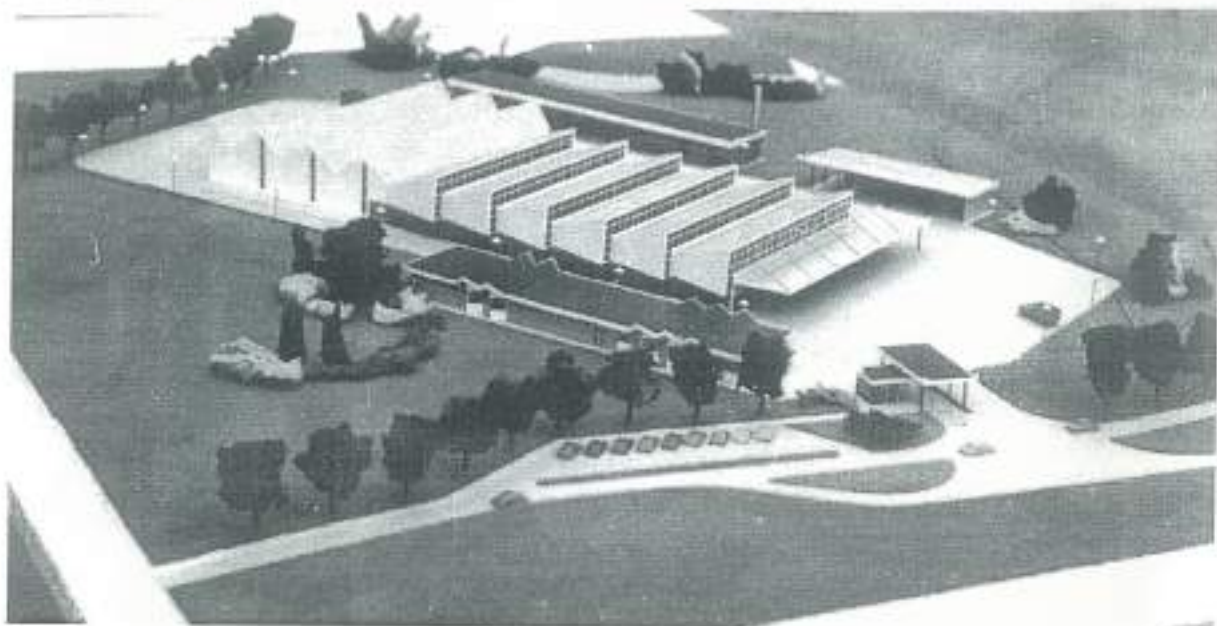


7

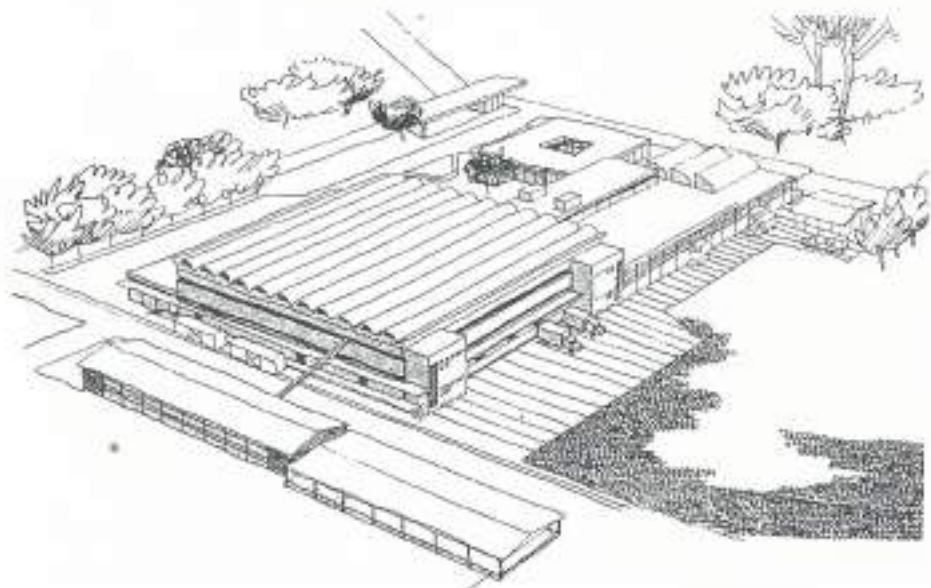


8





11



10

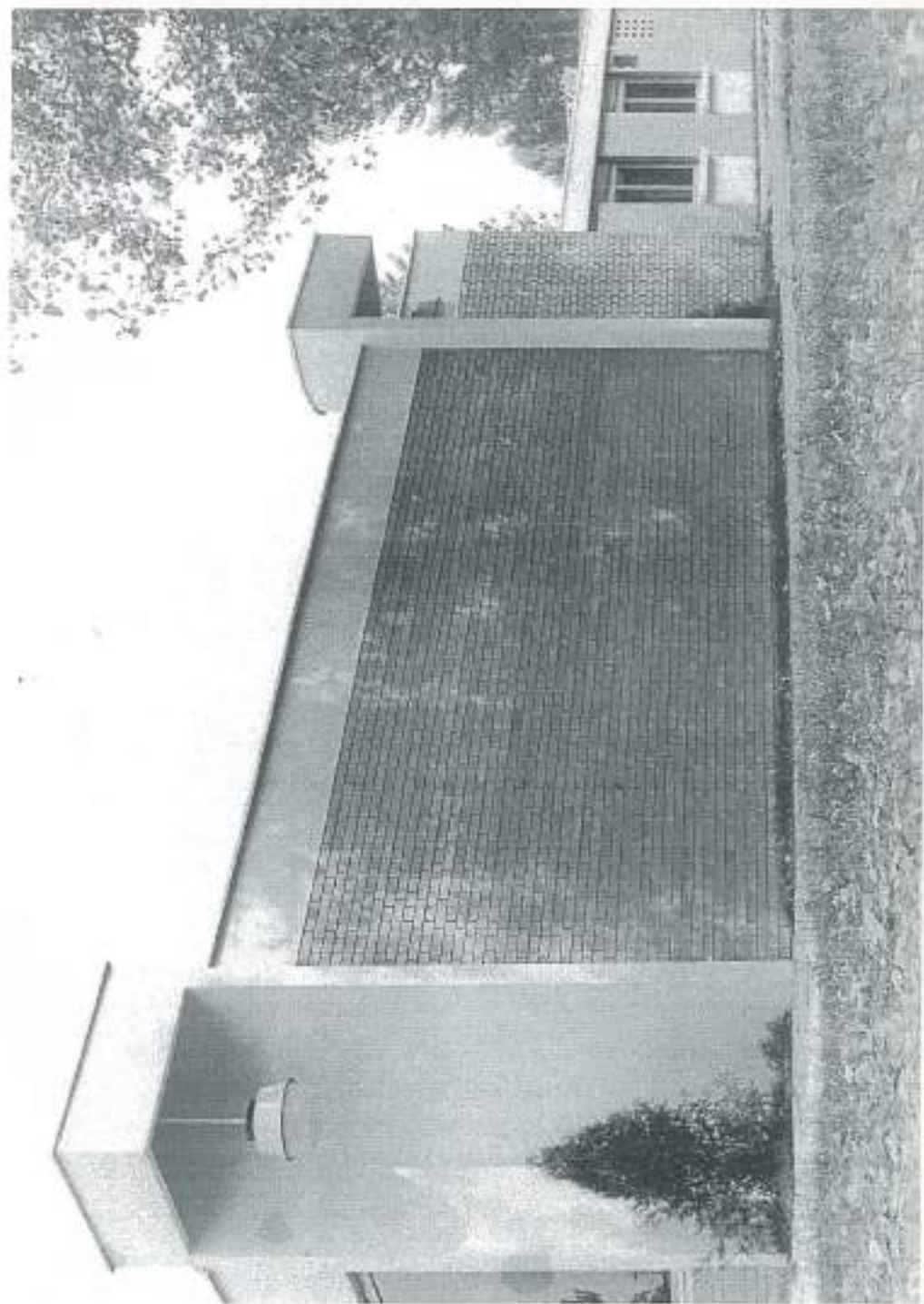
31



12



13





14



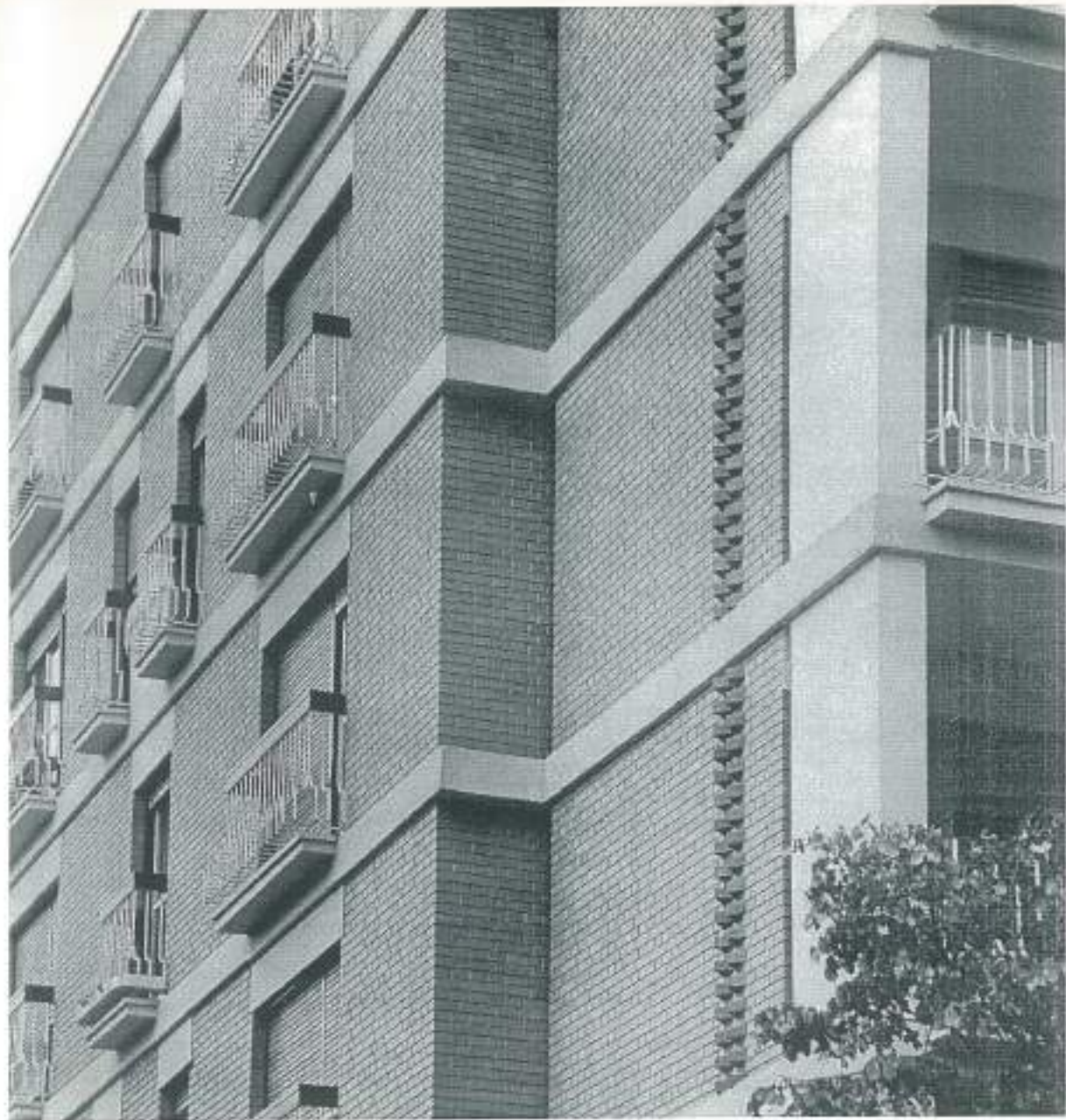
17



18



19



22



27



28



24



25



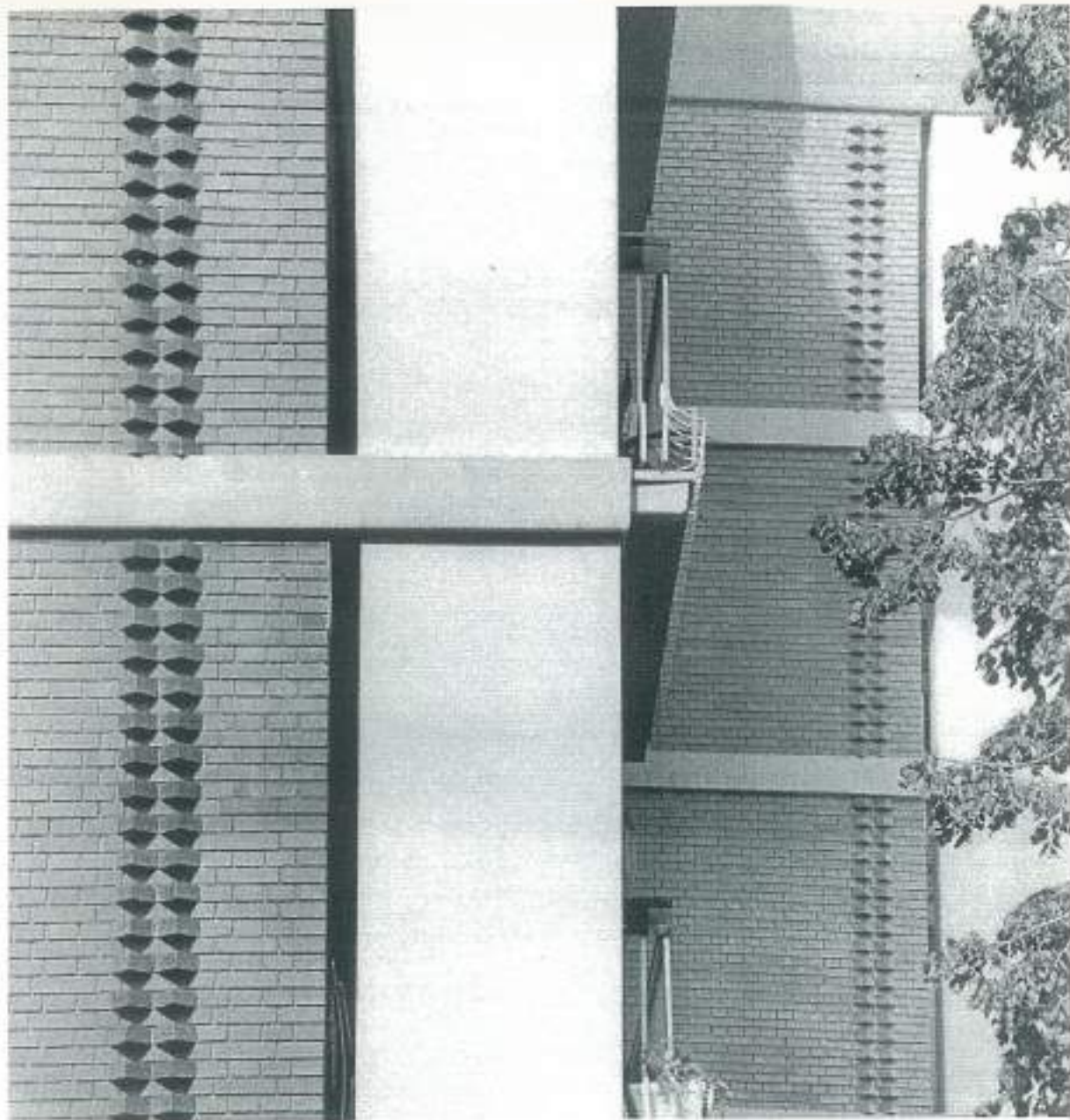
26



20



21



23



29



30



31



32

42



33



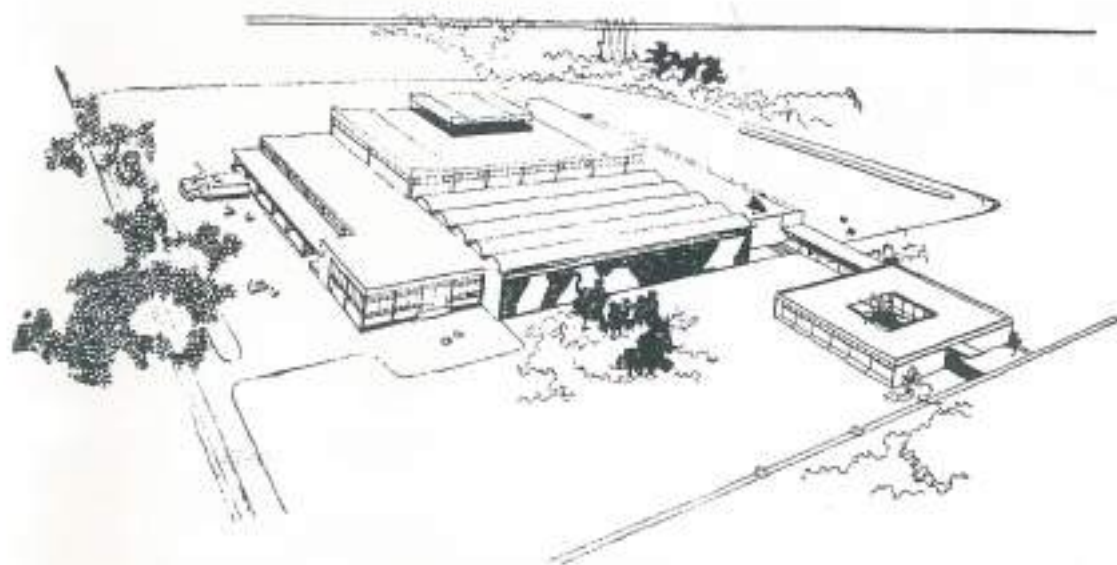
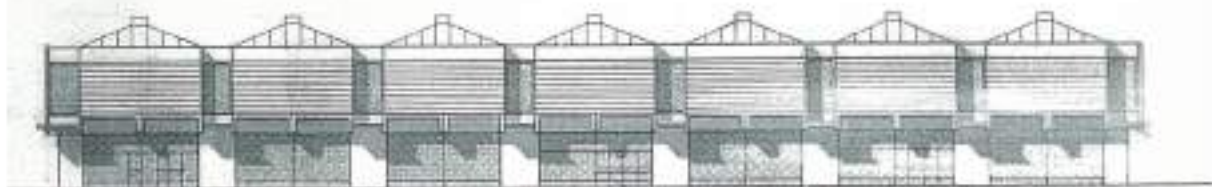
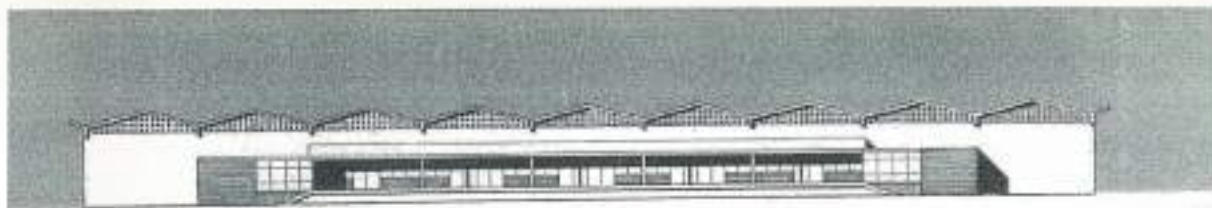
34



35



36



39-41

Summary

Zora Mitrovic-Pajkic was born in Cacak on May 28, 1927 where she completed elementary and secondary education. In 1952 she graduated from the Faculty of Architecture in Belgrade in the class of professor Nikola Dobrovic. From 1952 to 1953 she worked as a junior planning engineer at the Institute for Urbanism of Serbia and was a cooperater of several regulation plans. In 1965 she moved to Novi Sad where she worked as long as 1962 at the Institute of Urbanism as a senior planning engineer on the elaboration of the General Urban Planning and on the solution urban complexes, as well as on the planning of residential and office buildings. In the period to 1968 she was engaged in planning industrial complexes with adjacent facilities both in the country and abroad. In the following period to 1974 she was a successful manager of the planning office "Atelje 11" . There she worked on the planning of several blocks of flats and received high social recognitions. Zora Mitrovic-Pajkic also worked in the Novi Sad planning offices "URBIS" "Vojvodina" and "Arhitekt" and projected residential buildings and several interiors of once first-class buildings in Novi Sad and Karadjordjevo. She spent the last decade of her career to 1990 as the head of the Construction Service of the Secretariat for Defense. In the course of her rich career as an architect, Zora Mitrovic-Pajkic was engaged in the planning of public and office buildings, residential and individual buildings, industrial complexes and plants, as well as interior design. She also worked on several urban and regulation plans.







neimar
Građevinsko društveno preduzeće

GENERALNI
SPONZOR
NAGRADE
U 1998.

